

Szűcs Tímea: *Az alapfokú művészeti iskola, egy esélynövelő iskolatípus.*
Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen. 2019.
Oktatáskutatás a 21. században, 9. kötet. 190 oldal

Tekintsünk rá a kötet címére. Azonnal két kérdés is felmerülhet bennünk. Az egyik, hogy mit is nevezünk napjainkban alapfokú művészeti iskolának. Mely iskolák tartoznak ebbe a csoportba? Milyen művészeti ágakat tanítanak ezekben az iskolákban? A fő kérdés, hogy miért lehet esélynövelő az alapfokú művészeti iskola?

A kötet a zenepedagógia témájában íródott. Azonban nem mindenki számára nyilvánvaló, hogy a mai világban miért is van szükség zenepedagógiára. Ahogy legelőször Platón mondja, a zenei nevelés azért olyan fontos, mert a ritmus és a dallam hatolnak be leginkább a lelkünk rejtett zugaiba. A klasszikus bölcselet ezen megfigyelését, ma a tudomány nyelvén a zene transzferhatásának nevezzük, hiszen a zenetanulás többféle kompetenciát is fejleszt.

A kötet azért is íródott, hogy alátámassza az említett transzferhatásokat és bemutassa, hogy milyen tényezők növelik a zeneoktatásba való bekapcsolódás lehetőségét, illetve hogyan kapcsolható össze a zeneoktatásban való részvétel egyéni és társadalmi hatása. A monográfia az alapfokú zeneoktatás intézményrendszerének átalakulási folyamatát történeti, területi és társadalmi összefüggésrendszerében értelmezi, rámutatva a zeneoktatás intézményrendszerében bekövetkező diverzifikálódás és az expanzió jellegzetességeire.

A kötet szerzője, Szűcs Tímea, jelenleg a Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Karon működő, Nevelés- és Művelődéstudományi Intézetének az adjunktusa. Zeneszeretete kisebb koráig visszanyúlik, mikor fuvolán kezdett tanulni, majd pedig ének-zene - földrajz tanár lett. A kutatási területe is a művészetpedagógiai intézményrendszer a zenetanulás transzferhatásai és az alapfokú művészeti iskolák társadalmi környezetéhez áll közel. A szerzőnek ez az első könyve, amibe elmondása szerint azért fogott bele, mert úgy vette észre, hogy rengeteg tévképzet alakult ki az emberekben azzal kapcsolatban, hogy miért is „jó” a zene. Célja az volt, hogy objektív, kézzel fogható tényeket tárjon az olvasóközönség elé, amellyel alátámaszthatja, hogy tényleg ad-e többet a zenetanulás, és ha igen, akkor mit.

Az általam recenzált kötet az Oktatáskutatás a 21. században sorozat kilencedik kötete, amely bemutatja az oktatáskutatás friss eredményeit és választ ad az oktatás folyamatainak összefüggéseire, amelyek egyre összetettebbek lesznek.

A kötet szerkezetileg hat részre bontható. A bevezető részben a szerző felvázolja a zene transzfer- és nevelő hatásait, így pontos meghatározásokat kapunk a témához fűződő alapfogalmakról. Az írásból megtudjuk, hogy nemcsak a tanulói motiváció, hanem a szülők zenetanulói múltja is nagy befolyással van a zenét tanuló gyermekekre. Ezek mind ösztönözték Szűcs Tímeát arra, hogy megálmodjon és létrehozson egy olyan kutatást, amely megmutatja a zenetanulás által nyújtott lehetőségeket, valamint a zenét tanuló gyermekek sajátosságait, szocioökonómiai státusukat, motivációikat, tanulmányi eredményességeiket és a tanórán kívüli tevékenységeiket.

A monográfia második, történeti fejezetében betekintést nyerünk az első egyházi iskolákban folyó zeneoktatástól, egészen a művészeti iskoláig. Az említett fejezet elején megismerkedünk a zene és hangszeres oktatás történetével, alakulásával, fejlődésével lineárisan haladva a kilencedik századtól egészen napjainkig. Más tanulmányban az oktatáspolitikai és a zeneoktatást érintő törvények bemutatása gyakran száraznak hat, de a szerző értelmezésében a laikusok számára is érthető és olvasmányos. Mindezeket a szerző által szerkesztett, színes ábrák teszik szemléletessé, kitekintést engedve a sorok közül. Fontos kiemelni, az alapfokú művészeti iskolákban tanult művészeti ágakat, ugyanis a zene mellett teret nyer még a tánc, a képző- és iparművészet és a báb- és színjáték is, amelyeknél a diákok számának növekedését megfigyelhetjük egészen az 1993/1994-es évektől, 2015/2016-ig. A szerző a figyelmünket átirányítja az alapfokú iskolák elhelyezkedésére, megyék és szám szerinti elosztására, amelyhez szorosan kapcsolódik a szociológiai szempont is.

A kötet ezt követő fejezetében a zenetanulás társadalmi jelentőségéről tudunk meg meglehetősen és hasznos információkat. Ez a fejezet a recenzió elején említett, zenei transzferhatásokat mutatja be, kutatásokkal alátámasztva. Gondoltuk volna, hogy a zene segít az idegen nyelvek elsajátításában? A zenetanulás hatással van az egészségre, a testi fejlettségre és ügyességre, a kognitív képességekre, a személyiségfejlődésre, és az érzelmi intelligenciára. Megfordulhat a fejünkben, hogyha ennyi mindenre segítő jelleggel hat a zene, akkor miért nem kötelező a zeneoktatás? Kodály Zoltán már egy fél évszázaddal korábban megmondta, hogy „Legyen a zene mindenkié!”. Ugyan a zene nem lehet mindenkié, de nagyon sok emberhez eljut. Ezzel foglalkozik a fejezet további része, amely megállapítja, hogy Kodály Zoltán szájából elhangzott kijelentés mennyi gyerekre hatással lehet, ugyanis a zenetanulásnak hátránykompenzáló szerepe is van. Társadalmi szinteket is képes a zene átszárnyalni az alacsonyabból, magasabb státusba. Táblázatba foglalva megvizsgálhatjuk a hátrányos helyzetű, halmozottan hátrányos helyzetű és a sajátos nevelési igényű gyermekek részvételi arányát az alapfokú művészeti iskolákban. A táblázatban megfigyelhetjük még az országos százalékos arányokat, a debreceni, miskolci és nyíregyházi alapfokú művészeti iskolák összetételét. Engedjenek meg egy személyes tapasztalatot, ami a zenetanulás közösségépítő szerepét támasztja alá, amellyel a fejezet következő része foglalkozik. 12 év zenetanulás után, az egyetem és a munka mellett kevés időm maradt a zenére, de némi motivációm volt még arra, hogy abban a kevés időben is a zeneiskola felé, a zenekari próbákra vigyen az utam. Mi volt a belső motiváció és a mozgatórugója a hatalmas zeneszeretetésemnek? Hosszú távon mindenképpen a közösséget mondanám, ugyanis az iskola falain kívül is megmaradt a zenéhez kötődő szoros viszonyom, ami a társadalmi tőkém gyarapodásához vezetett. A zene egy titkos, rejtett nyelv, amit csak azok értenek, akik részesei ennek a magával ragadó világnak. A szerző ír a zenetanulás kulturális és társadalmi tőke szerepéről is. Érdekes felvetés, hogy mi motiválhatja még a közösségépítő szerepén kívül a diákokat arra, hogy a szabadidejét zenetanulással töltsék. A gyermekekre folyamatos ösztönző hatással lehet a tudásvágy és a gyakorlásvágy, tehát az, hogy minél jobb és sikeresebb legyen a hangszeres játékban. Megnöveli a szerepe az önjuttalmazó motívumnak, tehát maga a zenélés, egy flow-élményt és egy örömszerzést

adhat a diák számára. Nem mellékes a pedagógus motiváló szerepe sem, ugyanis egy kevésbé motivált gyermekre ki ne tudna jobban hatni, mintsem a zenepedagógusa vagy a szülő. A zenetanárral kialakulhat egy bizalmi kapcsolat, viszony, mert nem csak az iskola falain belül folyik az oktatás, hanem különböző, rendezvényeken, hangversenyeken is. Nem ritka a közös koncertadás sem, amikor a pedagógus együtt zenél a tanítványával, melynek során egy különleges kapocs alakulhat ki tanár-diák között. A zenepedagóguson kívül motiváló még a szülő, és itt kerül előtérbe a család értékközvetítő szerepe, hogy valaki tanult-e korábban zenét a családban vagy sem.

A könyv negyedik fejezete szárazabbnak tűnő, de mégis hasonlóan érdekes téma felé vezeti az olvasót. Az alapfokú művészeti iskolák vizsgálata kerül előtérbe, ahol elsőként megismerhetjük a kulturális tőke fogalmát és dimenzióit. Ezt követően a „*Zenetanulás Magyarországon 2017*” kutatás előzményeibe és céljaiba nyerhetünk betekintést a szerző által. A kutatás elemzési módszerét tekintve kvantitatív, ugyanis összehasonlítja a zenét tanuló gyerekek speciális sajátosságait a társaikéval, akik nem kerülhettek közelebb e különleges világhoz, a zenéhez. A kutatás helyszíne, a már említett három megyeszékhely, ahol 551 főt vizsgált a szerző a kutatás alkalmával. Az adatok könnyen átláthatóak, jól értelmezhetőek, ugyanis logikusan felépített táblázatokban ismerhetjük meg a kutatás kiinduló alapjait, ezen belül a városok gazdasági mutatóit, a települések lakónépességének társadalmi státusát, a lakosság társadalmi mutatóit, illetve a városok kulturális intézményeinek látogatottságát.

A monográfia utolsó előtti fejezete az alapfokú művészeti iskolák tanulóinak kulturális – gazdasági – társadalmi státusát vizsgálja. Fontos szempont a családi miliő, amely szintén jól értelmezhető, a színekben pompázó, figyelemfelkeltő grafikonokon keresztül. Így nyerhetünk belátást a válaszadók családszerkezetére és a kutatás további komponenseire. Elmondható, ahogyan a történeti háttérből kiderült, hogy az alapfokú művészeti intézmény nagy változásokon ment keresztül az elmúlt évtizedekben. Bővült ezen iskolák száma, így több olyan hátrányos helyzetű településen tudtak tehetséges diákokat felfedezni, ahol e nélkül nem lett volna rá lehetőségük. Valóban képes a zenetanulás a hátránykompenzáló szerepre? A kutatás eredménye egyértelműen az, hogy a zenetanulás segít a társadalmi létrán fentebb jutni vagy megőrizni az adott társadalmi státust. A könyvből azt is megtudjuk, hogy az olvasó számára, a zenét tanuló diákok magasabb kulturális tőkével rendelkeznek, így máris ellőbbről indulnak, mint a zenét nem tanuló társaik.

Összességében elmondható, hogy a kutatás eredményei felhasználhatóak mind a laikusok, mind a szakértők számára. Az utóbb említettek körében betekintést nyújt a zenetanuló szocioökonómiai háttérébe, ami által jobban megismerhetik a gyerekek problémáit, nehézségeit, ezáltal hozzájárulhatnak a lemorzsolódás csökkentéséhez (Szűcs, 2019. 152.o.). Betekintést nyerhetünk a 21.század elején lévő művészetoktatási rendszerbe, hogy milyen lehetőségei vannak azoknak a diákoknak, akik érdeklődnek a művészetek iránt. A szülők számára egy alapos elemzés segítségével alátámasztja azt a tényt, hogy a zenetanulás társadalmi státust megőrző, illetve változást generáló szerepű. Szűcs Tímea célja az volt, hogy segítse mind a tanárok, mind a szülők döntését abban, hogy hogy mennyi lehetőség rejlik a zeneoktatásban és a zenetanulásban, remélve azt,

hogy minél hamarabb, minél gyorsabb számban növekszik majd a zenét tanuló diákok száma az alapfokú művészeti iskolákban. A könyv által megismerjük az alapfokú művészeti iskolák sajátosságait, a zenét tanulók társadalmi és kulturális helyzetét egyaránt, ami által egy újszerű, ezzel még nem sokat foglalkozott témába kalauzol el bennünket a szerző.

M. Szabó Mónika hangulatos és dinamikus borítója még nagyobb kedvet ad a monográfia elolvasásához, mert megerősíti a befogadót abban, hogy egy olvasmányos, mindenki számára érthető, mégis szakirodalmakkal, kutatásokkal alátámasztott könyvet tartunk a kezünkben. Ebből következik, hogy a szakemberek számára egy érdekes, újszerű, sok kérdést megválaszoló művet olvashatunk. Segítség lehet a szülők számára is, akik alapfokú művészeti iskolaválasztás előtt állnak, és azoknak a szülőknek is érdekes olvasmány, akik korábban tanultak zenét, mert sok minden megerősítheti őket abban, hogy mi mindenre van pozitív hatással a zene. Egyetemi hallgatóként szívesen olvasásra ajánlom a könyvet hallgatótársaimnak, akiket foglalkoztat ez a témakör, illetve mindenki számára hasznos, és érdekes lehet, aki érdeklődik a téma iránt.

Dalmi Dóra, hallgató
Debreceni Egyetem, Neveléstudományi MA